

Výskyt slučky malé (*Lymnocyptes minimus*) na Opatovsku - poznámky k prostředí a determinaci

An Occurrence of Jack Snipe (*Lymnocyptes minimus*) in Opatov Region (East Bohemia) - notes on environment and determination

¹Milan Janoušek, ²Filip Jetmar

Slučka malá (*Lymnocyptes minimus*) se svým hnízdním areálem blíží nejvíce sibiřskému typu rozšíření. V Evropě hnízdí zejména v oblasti Skandinávie, východního Pobaltí a severní části evropského území Ruska (HUDEC & ČERNÝ 1977). Celková panevropská populace čítá méně než 130.000 párů, z toho na území Ruska připadá přibližně 100.000 párů, Skandinávie hostí asi 25.000 párů a v Polsku, Bělorusku a pobaltských státech nehnízdí úhrnem více než 100 párů (HAGEMEIJER & BLAIR 1997). Nejbližší hnízdiště od našeho území leží cca 500 km severovýchodním směrem v oblasti mokřin řeky Biebrzy v Polsku, kde v roce 1977 hnízdilo 5-10 párů (TOMIAŁOJCZAK 1990). Zimoviště evropských populací leží pak hlavně při pobřeží západní Evropy, na Britských ostrovech, ve Středomoří a v severní Africe.

V České republice se slučka malá objevuje pravidelně, i když nepříliš početně, v období jarního a podzimního tahu (především v III.-IV. a IX.-XI.) a vzácněji také zimuje, přičemž populační trendy výskytu jsou bezesporu (HUDEC et al. 1995). V Atlase zimního rozšíření ptáků v České republice 1982-1985 (BEJČEK et al. 1995) uvádějí autoři celkem pět zimních výskytů z období mapování. Je zřejmé, že mnoho táhnoucích, ale i zimujících ptáků uniká pozornosti vzhledem k velmi skrytému způsobu života.

Na Opatovsku (okres Svitavy, kv. 6164, 6165) je slučka zaznamenávána v posledních pěti letech téměř pravidelně (JETMAR 1998), a to v okolí dvou největších opatovských rybníků Hvězda (82 ha) a Nového (42 ha), které na sebe přímo navazují. V jednom případě bylo prokázáno také zimování.

Přehled výskytu:

30.10. a 03.11. 1994 - 1 až 2 ex., Nový rybník (Beran)
 28.10. 1996 - 2 ex. u rybníka Hvězda (Jetmar)
 16.03. a 22.03. 1997 - 1 ex., Nový rybník (Janoušek, Jetmar)
 02.01. a 04.01. 1998 - 1 ex., rybník Hvězda (Janoušek)
 10.10. až 21.11. 1998 - 2 ex., Nový rybník (Jetmar), konkrétně 11.10., 18.10., 22.10., 27.10., 05.11. a 15.11. - 2 ex. a 10.10., 16.10., 31.10., 08.11., 14.11. (Janoušek) a 21.11. - 1 ex.

S ohledem na to, že do roku 1994 existovaly z Opatovska pouze dva významné - 27.09. 1906 a 26.09. 1912 ulovena Podhajským na Novém rybníce (MUSÍLEK 1947) - můžeme konstatovat, že doložení výskytu slučky malé je kromě vhodných podmínek pro migrační zastávky závislé také na intenzitě návštěv dané lokality, jakož i na zkušenostech s tímto druhem.

Ve všech případech se nám slučku podařilo objevit pouze tzv. “vyšlápnutím”, což je vcelku příléhavý termín pro vyplašení ptáka, který dlouho zůstává skryt na zemi ve vegetaci a vzlétne až těsně před člověkem. Nejčastěji nás nechala přiblížit se na vzdálenost 0,5 - 1 m, někdy dokonce ještě blíže (20 - 50 cm) a jen málokdy vzlétla dříve (většinou při opakovaném vyplašení z místa, kam usedla po prvním vyplašení), vždy však maximálně 2 m od rušitele. Ačkoli jsme dobře věděli, na jakém místě u Nového rybníka se slučky na podzim 1998 zdržovaly, nikdy se nám je nepodařilo zahlédnout dříve, než před námi vylétely. Ze tří pozorování, kdy byly zjištěny dvě slučky přímo vedle sebe, vzlétly obě současně pouze jednou, ve dvou případech vyčkala druhá slučka na další pohyb (krok) pozorovatele.

Na rozdíl od bekasiny, která vzlétá dříve, po vyplašení se většinou ozve a typickým cik-cak letem obletí vysokým obloukem lokalitu, letí slučka malá klidněji a příměji, maximálně 3 metry nad terénem a po několika metrech opět zapadá do porostu. Na její pozorování je tedy velice málo času, mnohdy se vůbec nepodaří na ni zaostřit nebo dokonce dostat ji do zorného pole dalekohledu. Lze ji však určit i při pozorování pouhým okem. Je o poznání menší než bekasina, ale důležitějším znakem je velice tmavý až černý hřbet, na kterém vynikají zvláště dva světlé podélné pruhy (04.01. 1998 pozoroval první z autorů dalekohledem na hřbetě slučky i zelenavý lesk). Nápadný je také zvuk křidel při vzletnutí, který nám vzdáleně připomínal zvuk křidel koroptve. Hlas slučky po vyplašení není nijak nepodobný bekasině otavní (poněkud tlumenější “eč”), ozvala se však pouze dvakrát - 28.10. 1996 (ozvaly se oba exempláře) a jednou na podzim 1998. Při pozorování dalekohledem jsme si nejčastěji všimli poněkud kratších, většinou šedočerných či šedohnědých křídel prakticky bez jakékoli světlejší pásky, někdy také zřetelně kratšího zobáku a jen vzácně tmavého, zašpičatělého ocasu bez bělavého lemu. Tmavé temeno bez světlého proužku, což bývá rovněž často uváděno jako determiniční znak při pozorování v přírodě, jsme nikdy neměli možnost si prohlédnout.

Slučky se nejčastěji zdržovaly při okrajích rybníků v místech, kam ústí nějaký malý potůček či stružka nebo kde je vyústění meliorace. Vždy se jedná o místa dosti zabahněná a zarostlá ostřicemi, popř. i zblochanem. Je ovšem důležité, aby porost nebyl příliš hustý a byla vytvořena četná oka s volnou hladinou či spíše bahnem, protože slučky jsme zde pozorovali pouze při spuštěné hladině rybníka. Po vyplašení usedly buď o kus dál do stejného prostředí, nebo na louku, převážně do blízkosti vnějšího okraje rákosí, kde se rovněž do jisté míry uplatňují ostřice. Pouze 28.10. 1996 byly 2 ex. vyplašeny také na zamokřeném poli, kde byla čerstvě sklizena kukuřice, a 16.03. 1997 pak 1 ex. na vlhké louce u rybníka (poměrně řídký a jen nízký porost trav s příměsí sítin a ostříc).

Pokud jde o dobu výskytu, není bez zajímavosti, že ve výčtu pozorování z Opatovska převládají data z podzimního tahu, na jaře byla slučka zastížena jen v roce 1997. Co se týče zimního pozorování, leden 1998 byl teplotně nadprůměrným měsícem (02.01. +2°C, 04.01. +5°C), tedy zároveň měsícem s dostatečnou potravní nabídkou, což mělo jistě rovněž vliv na výskyt slucek. Zimování v tomto roce nebylo pravděpodobně nijak výjimečné. To potvrzuje také druhé zjištění z regionu, kdy 01.01. 1998 pozoroval 1 ex. J. Andrlé v nivě řeky Loučné u obce Pekla poblíž Litomyšle (URBÁNEK in verb.).

Summary

Jack Snipe (*Lymnocyptes minutus*) was observed on fishponds near Opatov (Svitavy district, Eastern Bohemia) during spring and autumn migration in 1994 – 1998. One specimen was recorded on the locality on 2nd and 4th January. The paper describes the authors, experiences with this species (behavior, determination, environment).

Literatura

- BEJČEK V., ŠŤASTNÝ K., HUDEC K., 1995: Atlas zimního rozšíření ptáků v České republice 1982-1985. H&H, Praha.
- HAGEMEIJER E. J. M., BLAIR M. J. (eds.), 1997: The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. T & AD Poyser, London.
- HUDEC K. & ČERNÝ W. (eds.), 1977: Fauna ČSSR. Ptáci 2. Academia, Praha.
- HUDEC K., CHYTIL J., ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V., 1995: Ptáci České republiky. Sylvia, 31: 97-149.
- JETMAR F., 1998: Ptactvo rybniční soustavy u Opatova a jeho ochrana. Diplomová práce, PřF MU Brno (nepubl.).
- MUŠÍLEK J., 1947: Ptactvo Litomyšlska a přilehlých částí sousedních okresů. Časopis Národního musea - oddíl přírodovědný, 116: 45-59. Praha.
- TOMIAŁOJĆ L., 1990: Ptaki Polski - rozmieszczenie i liczebność. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Warszawa.

Adresy autorů: ¹Bc. Milan Janoušek, Lačnov 299, 568 02 Svitavy
²Mgr. Filip Jetmar, Popradská 1275, 562 06 Ústí nad Orlicí